

Tündér Ilona és az indiánok

Egy magyar mesemondó kalandjai túl az Óperencián

Először is válaszolnék a legfontosabb kérdésre – arra, amit mindenki feltesz nekem, amikor előállok azzal a képtelen történettel, hogy hivatásos mesemondó vagyok (igen, fizetnek érte, de most nem erről a kérdésről van szó), és azért jöttem Amerikába, hogy megismertessem az itteni közönséget a magyar népmesék és legendák világával.

Amikor idáig jutok a bemutatkozásban, minden magyar személy agyában felvillan a kis villanykörte, és újra meg újra szembetalálom magam ugyanazzal a világrengető fontosságú kérdéssel:

„Hogy fordítja le az ember azt, hogy *Hétszűnyű Kapanyányi Monyók?*”

A válasz: Sehogy. Magyarul mondom.

Most, hogy túlestünk a formáságokon, vágjunk bele a történet kevésbé kulcsfontosságú, ám reményeim szerint épp olyan izgalmas részébe: kicsoda a Tarkabarka Hölg, és hogy kerül az Újvilágba? (És miért ír magáról egyes szám harmadik személyben? ...)

Nem vagyok hagyományos népi mesemondó. Meg kellett békélnem a gondolattal, hogy abba a szerepbe nem sikerült beleszületni (és még csak egy rendes tájszólást sem szedtem össze, micsoda pech). Teljes nyugalommal kijelenthetem, hogy minden a szüleim hibája... most komolyan, mit kezdjen magával az ember lánya, ha kiskora óta az egész család mesékkal tömi a fejét, és három idegen nyelven énekelnek neki; ha külföldre viszik sátorral és hátizsákkal minden nyáron, ha a lakás minden létező pontján könyvkupacokba botlik lépten-nyomon, és a tejebe folyton szól a zene? Én már tizenkét éves koromban elhatároztam, hogy bárd leszek (mert akkoriban ki sem lehetett venni Dömötör Tekla *Germán, Kelta Regék és Mondák* című remekművét a kis ragacsos mancsaimból).

Mivel azonban a család egybehangzó véleménye szerint bárdok, mesemondók és egyéb csepűrágók a mai világban nem kapnak túl jó fizetést (sőt, leginkább rég kihaltak, szóval egyáltalán nem kapnak semmiféle fizetést), kénytelen voltam valami tisztességes szakmát választani magamnak, így lettem író és régész (ennyit a fizetésről, hehe). Akkor aztán jöttek a kérdések, hogy olyan régész akarok-e lenni, aki ír (tisztelgés Móra Ferenc bácsinak), vagy olyan író, aki régészkedik? (Erre az egyetlen lehetséges válasz: igen.) És mesemondásról akkor még szó sem volt...

Mesékről persze igen. Fölös mennyiségben. Volt abban a turmixban minden, ami szem-szájnak ingere: mitológiák, népmesék, regék, mon-

dák, legendák, lovagregények, irodalmi tündérmesék, családi anekdoták, és persze mindennekfelett történelem.

Azután jött a nagy-nagy felfedezés, hogy a világ igenis tele van mesemondókkal (na, ezt is az Internetnek köszönhetem). Sőt, nem csak mesemondókkal, hanem mesemondó fesztiválokkal, konferenciákkal, céhekkel (mennyivel jobban hangzik már, mint a szervezet... vagy, ha már itt tartunk, bármi más...) és, igen, *iskolákkal*. Levelezni kezdtem velük; először nem is igazán hittem, mibe csöppentem bele, amíg el nem kezdtek érkezni a válaszlevelek, százasaival a világ minden tájáról, Indiától Amerikáig, és hirtelen a bolygó mesemondó közösségének én lettem a magyar kishúga... (nagy móka a globalizáció. „Szia, itt Richard Írországból, most mondták a szingapúriak, hogy beszéltél Maryvel New Yorkban...”) Közös erővel kezdtek tanítani, hogyan válik valakiből hivatásos mesélő; nagy-nagy türelemmel válaszoltak az összes kérdésemre, és én a saját nemzetközi valutánkkal fizettem nekik: magyar népmesékkal. Akkoriban kezdtem kapisgálni, mekkora sikerük van külföldön, és mennyire ismeretlenek... (Örök hála mindenkinek, akiktől nyelveket tanultam. Angollal és spanyollal a világ végéig el lehet menni). A nagy többség persze amerikai – a '70-es évektől kezdődően ugyanis az Újvilágban lezajlott valami, amit úgy hívnak, a Mesemondás Újraéledése („American Revival of Storytelling”), és mesemondó fesztiválok, konferenciák és szövetségek bukkantak fel a semmiből tucattal, mint eső után a gomba.

Hát, így lett belőlem Tarkabarka Hölgy (a középkorban a női udvari bolondokat nevezték így – mindig is vonzódtam a hivatásos csepűrágókhoz...). És mire kettőt pislogtam, már fellépésem volt a Néprajzi Múzeumban, aztán a Szépművészetiben (ez utóbbit különösen élveztem – az inka kiállításához egy inka mesemondó küldött nekem történeteket...), meg még jó néhány helyen, és úgy tűnt, tévé meg számítógép meg nyomtatott könyv ide vagy oda, az emberek még mindig találnak valami varázslatosan vonzót az élősóban...

2007-ben megpályáztam és megkaptam a Kellner Ösztöndíjat, és elindultam életem első mesemondó kalandjára: Trinity College, Hartford, Egyesült Államok. Innen írom most ezt a cikket (tipikus New England. Odakinn szakad az eső.)

Ideát tárt karokkal fogadtak. Ha kaptam is némi ízelítőt az Interneten

*...a világ tele van
mesemondókkal...*

táguló pont

keresztül, hogy milyen egy mesemondó közösség, az semmi sem volt ahhoz képest, ami ideát várt rám...

Kedves Olvasó, gondolj vissza gyerekkorod meséire és ábrándjaira, és próbáld megragadni a képet, ami felrémlik előtted, amikor azt hallod, hogy 'mesemondó'. Nem tudom, te hogy vagy vele, de nekem valahogy így fest: furcsa emberek, furcsa, színes ruhákban, lanttal, hárfával, vagy egyéb hangszerekkel felszerelve; az a fajta, aki egy fa alatt üldögél, és gyerekek veszik körül, és megállás nélkül képes egyik történetet a másikba fűzni anélkül, hogy az idő múlását észrevenné

– nincs könyv a kezében, nem visel jelmezt, egyszerűen csak ül, és mesél, és ha befejezte, feláll, rád kacsint, és elsétál az úton a következő város felé.

Nos, azt kell mondanom, hogy a valóság pontosan ilyen.

Az első élményem, még októberben, nem sokkal a megérkezésem után, a Nemzeti Mesemondó Fesztivál volt („National Storytelling Festival”; odalenn Délen). Picike, barátságos amerikai város Jonesborough (az *Elfújta a szél*-ben láthattok ilyet), két templom, tornácos házikók, lovas kocsi, öt gigantikus, fehér sátor, és huszonötezer ember, akik

csak azért gyűltek össze, hogy három napon keresztül meséket hallgassanak. Ez az (immár 35. éve megrendezett) esemény az amerikai mesemondás bölcsője, szíve és lelke – mindenki, aki itt színpadra áll, a „nagyok” közé tartozik. A törekeny, piros kimonóba öltözött japán hölgy, a csengettyűkkel és dobokkal felszerelt afrikai bácsi, a csokornyakkendő író úriember, a mandulaszemű indián lány, vagy a színes kendős amerikai családanya – a nagybetűs Legjobbak a mesemondók között. Sátortól sátorig rohantam, teljes ámulatban, és jelentem, sikerült mind a 26 mesemondót meghallgatnom a három nap alatt. És ez az élmény minden pénzt megért.

Úgy érzem, itt most ki kell térnem egy pillanatra a „mese” fogalmára. Én személy szerint a népmesékért, a mitológiákért, és egyéb hagyományos történetekért rajongok – de magának az angol szónak a jelentéséből adódóan ideát minden „story”, amit az ember élőben elmond, legyen az családi anekdota egy bostoni kirándulásról, a Hamupipőke átdolgozott verziója, egy történet egy amerikai író tollából, vagy tízezer éves indián legenda. A skála színes és nagy területeken ível át (és be kell vallanom, én ezt a változatosságot, ha először meg is lepődtem rajta, nagyon-nagyon élvezem).

Még csillagokat láttam a Fesztiváltól, és már zajlott is tovább a kaland:

az iskolai szüneteket (Hálaadás, téli szünet) mesemondó családoknál töltöttem – barátságosak voltak, közvetlenek, és igen, napokon keresztül be nem állt a száánk. Azután jöttek az első fellépések, ahogy lassan terjedni kezdett a híre, hogy itt ez a magyar lány, és angolul meséli a saját népe történeteit, milyen érdekes... Novemberben háromszor léptem fel a *Tellabration* keretein belül (Meseünnepnek lehet fordítani – az a lényege, hogy az egész USA-ban mindenhol egyszerre zajlik a mesemondás egy teljes hétvégén keresztül. Csak a mi államunkban 36 helyszínen volt... hja, Amerika a nagy számok földje.)

Azzal a szent elhatározással jöttem az Újvilágba, hogy az év minden percét ki fogom használni – ennek szellemében leveleket küldtem minden létező konferencia szervezőinek, hogy itt vagyok, ragyogok, van sok jó magyar népmesém, csak szóljanak és megyek elmondani őket... és szóltak. Február végén megjártam Utah-t (igen, ahol a mormonok laknak – és le a kalappal előttük, hihetetlenül barátságosak, és gyönyörű helyen élnek), és átestem a tűzkeresztségen – életem első hivatalos konferencia-előadásán. Áprilisban még kettő várható, és egy újabb nagy fesztivál, és még előttem áll a nyár is, mielőtt hazafelé veszem az irányt...

Tessék, mesemondó, mondtam én. Úrrá lett rajtam a bőbeszédűség... Ha bírjátok még az olvasást, akkor szólnék néhány szót arról is, hogyan fogadták az amerikaiak a magyar népmeséket. Jöhet? Remek.

Hát először is, tudni kell, hogy ez az ország annyira vegyes, amennyire csak vegyes lehet, és ennek megfelelően vegyesek a mesemondói is: ezerféle kultúrából jönnek, és a tetejébe folyton tanulnak egymástól, így aztán a mesék, akárcsak régen, megint szájról szájra járnak... ebből az következik, hogy mindenkit nagyon érdekel mindenféle újdonság, és az esetek nagy többségében szívesen és szeretettel mesélik más népek történeteit (vannak azért kivételek. Az indián mesékkal például mindig óvatosnak kell lenni, és megkérdezni valakit az adott törzsből, hogy szabad-e átvenni, és milyen feltételekkel...). A Fesztiválon például hallottam egy amerikai nőt magyar mesét mesélni – Ordódy József *Aholtából visszatérő grófját* – és azt kell mondanom, én élveztem a legjobban. Ez többek között annak köszönhető, hogy mindig mindenki gondosan utánanéző a meséi hátterének és a kultúrának, ahonnan jöttek. Bizony. Hivatásos mesélőnek lenni felelősség: az emberek rengeteget tanulnak tőlünk, hát tartozunk nekik annyival, hogy tudjuk, miről beszélünk.

Mondani sem kell, a magyar mesék teljesen újak nekik (egy-két szórványos példától eltekintve) – és nem tudnak velük betelni... nekem meg komoly fejtörést okozott, hogyan sűrítsem bele a lényegét egy másfél órás előadásba. Szerencsére volt kin kísérletezni (a két helyi céh havonta összeül mesecserére). Íme az eredmény:

A Fehérlófia osztatlan siker; nem csak maga a történet új nekik, de a mo-

tárguló pont

tívumok is. Jókat kacarásztak a kacsalábon forgó palotán, nagyot néztek a sokfejű sárkányokon, egészen elolvadtak a kis griffektől, és a láblevágós jelenettől borzongtak rendesen... a kedvencük az volt, amikor Kapanyányi Monyók a szakállánál fogva húzza ki a fát a földből (viszont maga a név nem okozott különösebb derűtséget – nekik nem hangzott furcsábban, mint a többi. Igen, minden nevet magyarul használok, és elmagyarázom, mit jelentenek).

A toplista élén állnak még a garabonciások a sárkánylovaglással (ők azért kerültek a programba, mert mégiscsak győri vagyok, és imádom a szigetközi népmeséket – meg mert Szerb Antal megírta

az *Ajándok mátkasága* című gyöngyszemet, amivel sikerült könnyeket csalnom néhány ember szemébe...), és Mátyás király Kinizsivel karöltve.

Nagy sikere van mindenféle várlegendáknak (mivel náluk ilyesmi nem létezik, az amerikaiak gyerekes rajongással viseltetnek kastélyok, várak, ostromok, lovagok és hölgyek

iránt – csaptam egy kis reklámot Gárdonyinak, és azóta kapom a leveleket, hogy „húúú” és „haaa” – az *Egri csillagok*

egyike azon kevés magyar regényeknek, amik kapható ideát angolul). A legújabb mese, amin dolgozom, az *Isten-hegyi székegy leány* (nekem is nagy kedvencem, és az eddigi tesztközönségek is odáig voltak érte – okos lány, hős vitéz, románc, nagy csata, mi kell még? Persze kell nekik adnom némi háttér-információt a tatárjárásról, mert nem hallottak róla...). És ha minden más veszve van, Attilával és a hunokkal mindig lehet villantani... (de sosincs semmi veszve).

Hát, itt tartok most. Meséket eszem, iszom és lélegzem; beutazom az egész Újvilágot keresztül-kasul, barátokat szerzek, tanulókat látok, hallok, tapasztalok, és cserébe mindent megteszek, hogy ez a színes, barátságos, nem mindennapi nagy család egy kicsivel többet tudjon a mi kis országunkról.

Zalka Csenge Virág

A *Tarkabarká Hölgy*, mesemondó
elérhető a www.zalkacsenge.hu oldalon